

การปลูกฝังจิตวิญญาณสหกรณ์

โดย รศ.จุฑาทิพย์ ภัทราวาท¹

ท่ามกลางวิกฤติความขัดแย้งทางการเมืองในปัจจุบัน ชาวสหกรณ์คงตระหนักเห็นความสำคัญแล้วว่า ค่านิยมสหกรณ์ เป็นสิ่งที่มีคุณค่าที่จะช่วยจรรโลงให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุข ยุติความขัดแย้ง โดยยึดถือค่านิยมไปใช้ในการปฏิบัติตน ในแนวทางของการพึ่งพา รับผิดชอบตนเอง ประชาธิปไตย ความเสมอภาค เทียงธรรม ความสามัคคี การตั้งมั่นอยู่ในจริยธรรม เปิดเผย รับผิดชอบต่อสังคมและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น

ในหน้าหนังสือพิมพ์ พวกเราจึงได้เห็นภาพของผู้นำขบวนการสหกรณ์และเครือข่ายพันธมิตรสหกรณ์ออกมาประกาศจุดยืนที่จะไม่เข้าข้างทั้งฝ่ายรัฐบาลหรือพรรคฝ่ายค้านและเครือข่ายพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย โดยการวางตัวเป็นกลางทางการเมืองและขับเคลื่อนการพัฒนาด้านธุรกิจและสังคมบนวิถีทางสหกรณ์ตามแบบแผนที่ตั้งบทออกมาจากค่านิยมสหกรณ์

สหกรณ์กับการถูกวิพากษ์จากคนในสังคม !

หากมองให้ถ่องแท้ เราต้องยอมรับว่าสหกรณ์นั้นอาจมองได้ในหลายมิติ ได้แก่ มิติของอุดมการณ์ (Ideology) มติในฐานะเป็นองค์การธุรกิจ (Business Organization) และมิติของการเป็นขบวนการ (Movement)

ในมิติของอุดมการณ์หรือค่านิยมนั้น คนส่วนมากทั้งในประเทศและทั่วโลก ล้วนแต่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงามที่จะช่วยปลูกฝังจิตวิญญาณให้คนที่ยึดมั่นในอุดมการณ์หรือค่านิยมสหกรณ์มีศักยภาพและความพร้อมที่จะเป็นพลังในการขับเคลื่อนการดำเนินงานของสหกรณ์ไปสู่เป้าหมายในการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของสมาชิก ชุมชน สังคม และประเทศอย่างมีความสุข

ในมิติของการเป็นองค์การธุรกิจซึ่งกรอไปไปด้วย ทรัพยากรภายในองค์การ ได้แก่ คน เงินทุน การบริหารจัดการ และสารสนเทศ ที่จะต้องมีความพร้อม ดังนั้น ตัวแปรหรือปัจจัยที่จะทำให้สหกรณ์ประสบความสำเร็จมากน้อยเพียงใดจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยของแต่ละสหกรณ์ ทั้งปัจจัยภายนอกและภายในสหกรณ์เอง ซึ่งตลอดระยะเวลา 90 ปี ของการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ไทยนั้น พวกเราต้องยอมรับว่า มีสหกรณ์ที่ประสบความสำเร็จจำนวนมากและมีสหกรณ์ที่ล้มเหลวจำนวนมากไม่น้อยเช่นเดียวกัน มีข้อมูลที่น่าสนใจซึ่งได้จากผลงานวิจัยหลายเรื่องที่เกิดขึ้นของสาเหตุสำคัญที่

¹ รองอธิการบดีฝ่ายทรัพย์สินทางปัญญาในตำแหน่งผู้อำนวยการสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ทำให้สหกรณ์ไม่ก้าวหน้าอย่างที่ควรจะเป็นว่ามาจากปัจจัย “คน” โดยระบุว่า คนที่เกี่ยวข้องกับสหกรณ์ ได้แก่ สมาชิก กรรมการดำเนินการ ผู้ตรวจสอบกิจการ ยังขาดจิตวิญญาณสหกรณ์!

ในมิติของการเป็นขบวนการสหกรณ์นั้น เครือข่ายความร่วมมือตามวิถีสหกรณ์ในการพัฒนาขบวนการสหกรณ์จากล่างขึ้นสู่บน เป็นขบวนการสหกรณ์ระดับจังหวัด ระดับประเทศ โดยมีองค์กรกลางขั้นสูงสุด คือ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย นั้น พวกเราคงต้องรับผิดชอบร่วมกันว่า แม้เพียงมีสหกรณ์ใดที่พลาดพลั้งเกิดความเสียหายขึ้น ผลกระทบเหล่านั้นต้องตกอยู่กับขบวนการสหกรณ์อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เพราะพวกเราคือ “คนในขบวนการสหกรณ์”

ทิศทางในการพัฒนาขบวนการสหกรณ์

การพัฒนาขบวนการสหกรณ์ จำเป็นต้องครอบคลุมทั้งบริบทของการพัฒนาคน กฎหมายสหกรณ์ โครงสร้างขบวนการและโครงสร้างการบริหารจัดการ ระบบสนับสนุน ซึ่งได้กำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาในรูปของยุทธศาสตร์การพัฒนาไว้ในปีแผนพัฒนาสหกรณ์ พ.ศ. 2546-2549 ซึ่งที่ผ่านมา หน่วยงานที่เกี่ยวข้องของหลายฝ่ายทั้งกรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ขบวนการสหกรณ์ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย และสหกรณ์ขั้นปฐมทั่วประเทศ โดยมุ่งเน้นไปที่การจัดทำแผนกลยุทธ์สหกรณ์ในลักษณะของการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนโดยกรรมการ ฝ่ายจัดการ ภายใต้การให้คำปรึกษาของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ ซึ่งนับเป็นมิติใหม่ของการพัฒนาขบวนการสหกรณ์ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ ที่พยายามคิดหาวิธีการแก้ปัญหาให้กับคนสหกรณ์ไปพร้อม ๆ กับการพัฒนาระบบบริหารจัดการสหกรณ์ที่ดำเนินถึงปัจจัยสภาพแวดล้อมที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งถึงแม้ว่ายังมีข้อจำกัดในการนำแผนกลยุทธ์ไปสู่การปฏิบัติ แต่กรมส่งเสริมสหกรณ์ก็ได้สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้สมาชิกและกรรมการสหกรณ์ มีบูรณาการทางความคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการสหกรณ์ในเชิงรุกไปในขณะเดียวกัน ซึ่งถือเป็นเรื่องของการพัฒนาคนนั่นเอง

นอกจากนั้น ยังมีการขับเคลื่อนวิสัยทัศน์การพัฒนาขบวนการสหกรณ์โดยการสร้างเครือข่ายพันธมิตรระหว่างสหกรณ์ที่จดทะเบียนและสหกรณ์ภาคประชาชนที่จะช่วยให้พลังแห่งความร่วมมือกันของคนสหกรณ์เป็นไปอย่างยั่งยืน ที่สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำลังดำเนินการร่วมกับเครือข่ายนักวิจัยอยู่ในพื้นที่ 36 จังหวัดทั่วประเทศ

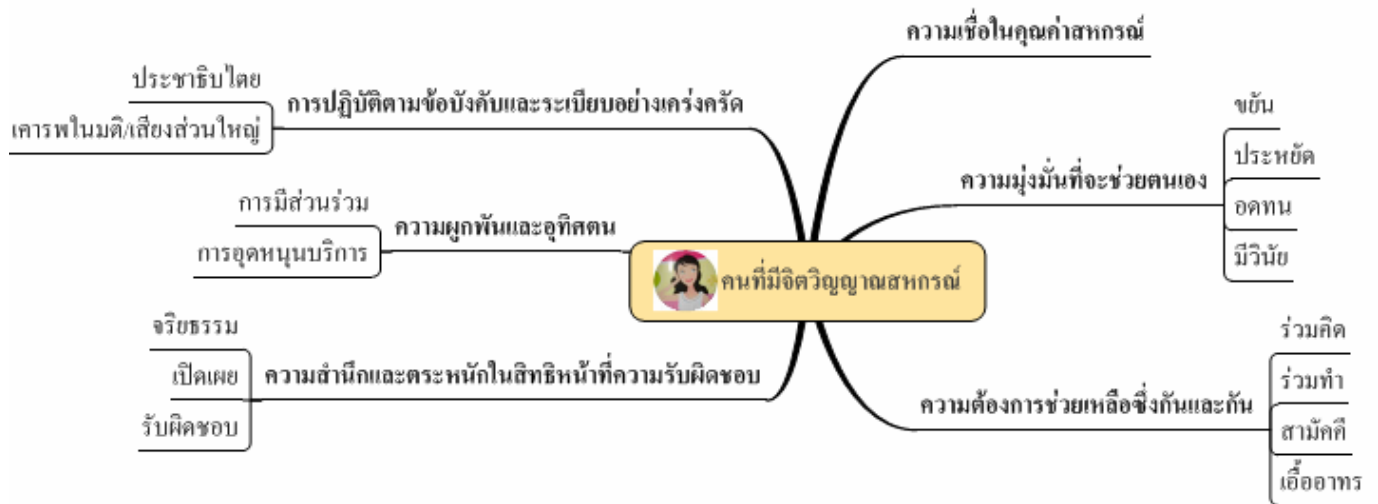
จิตวิญญาณสหกรณ์ : ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาขบวนการสหกรณ์

เมื่อพูดถึงการปลูกฝังจิตวิญญาณสหกรณ์ หลายคนยอมรับว่าเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องทำ หลายคนบอกว่าทำยากและหลายคนเชื่อว่าคงสำเร็จในชาติหน้าตอนบ่าย ๆ !

อย่างไรก็ตาม สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นตามยุทธศาสตร์แผนพัฒนาการสหกรณ์ พ.ศ. 2546-2549 ก็เป็นหน่วยงานหนึ่งในบรรดาหลายหน่วยงานที่ได้กำหนดไว้เป็นภารกิจหลักในช่วงทศวรรษที่สิบเพื่อรอกการเฉลิมฉลองสหกรณ์ไทยครบ 100 ปี ในปี พ.ศ. 2559

ก่อนอื่นต้องเริ่มจากการทำความเข้าใจเรื่องจิตวิญญาณสหกรณ์เสียก่อน

จิตวิญญาณสหกรณ์ หมายถึง ความสำนึก ตระหนักในคุณค่าสหกรณ์ สิทธิหน้าที่ ความรับผิดชอบและการประพฤติปฏิบัติตามความสำนึกและตระหนักนั้นอย่างเต็มความสามารถ (รูปที่ 1)

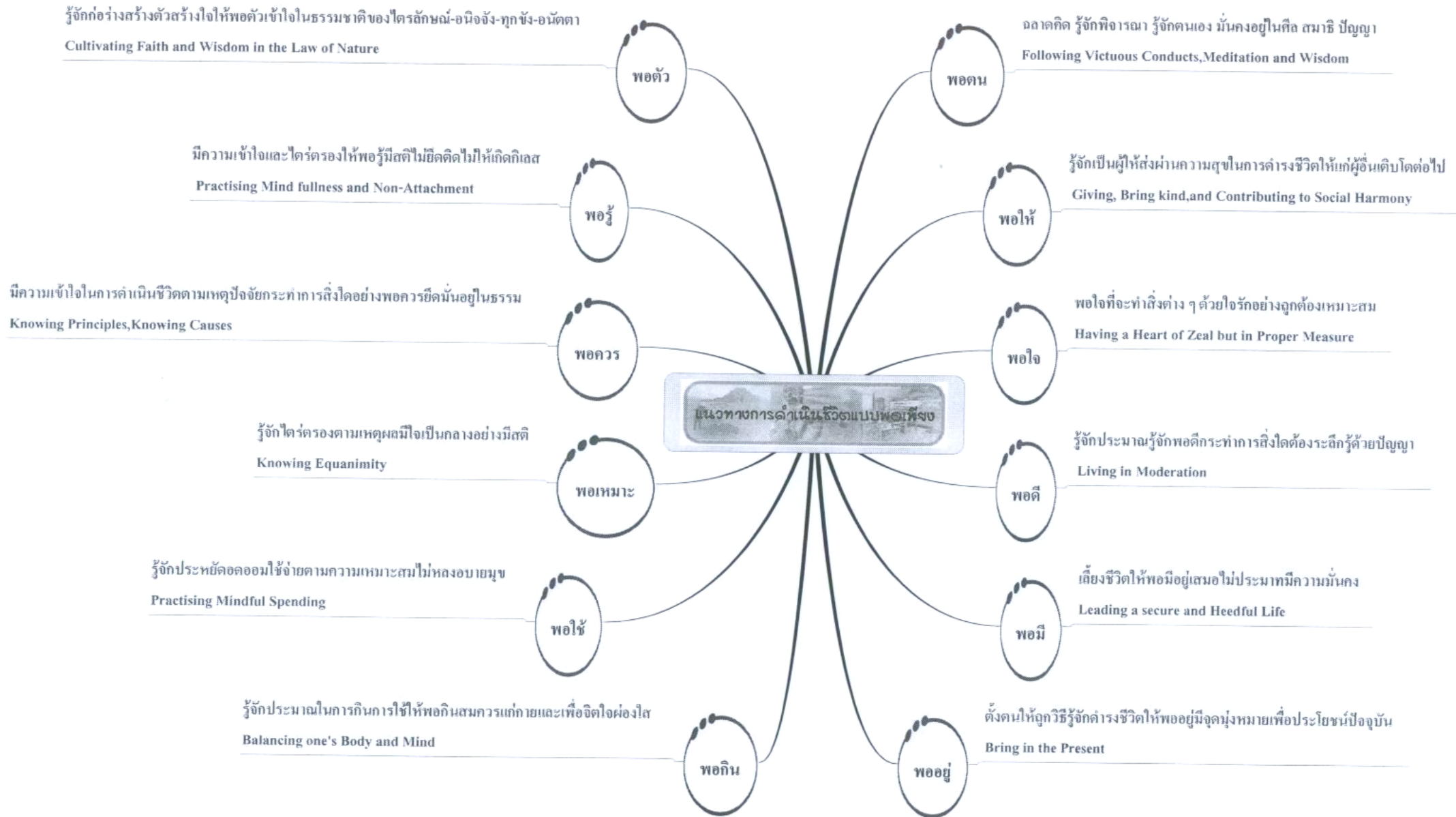
รูปที่ 1 คนที่มีจิตวิญญาณสหกรณ์

การปลูกฝังจิตวิญญาณสหกรณ์ : กรอบคิดและแนวทางการดำเนินงาน

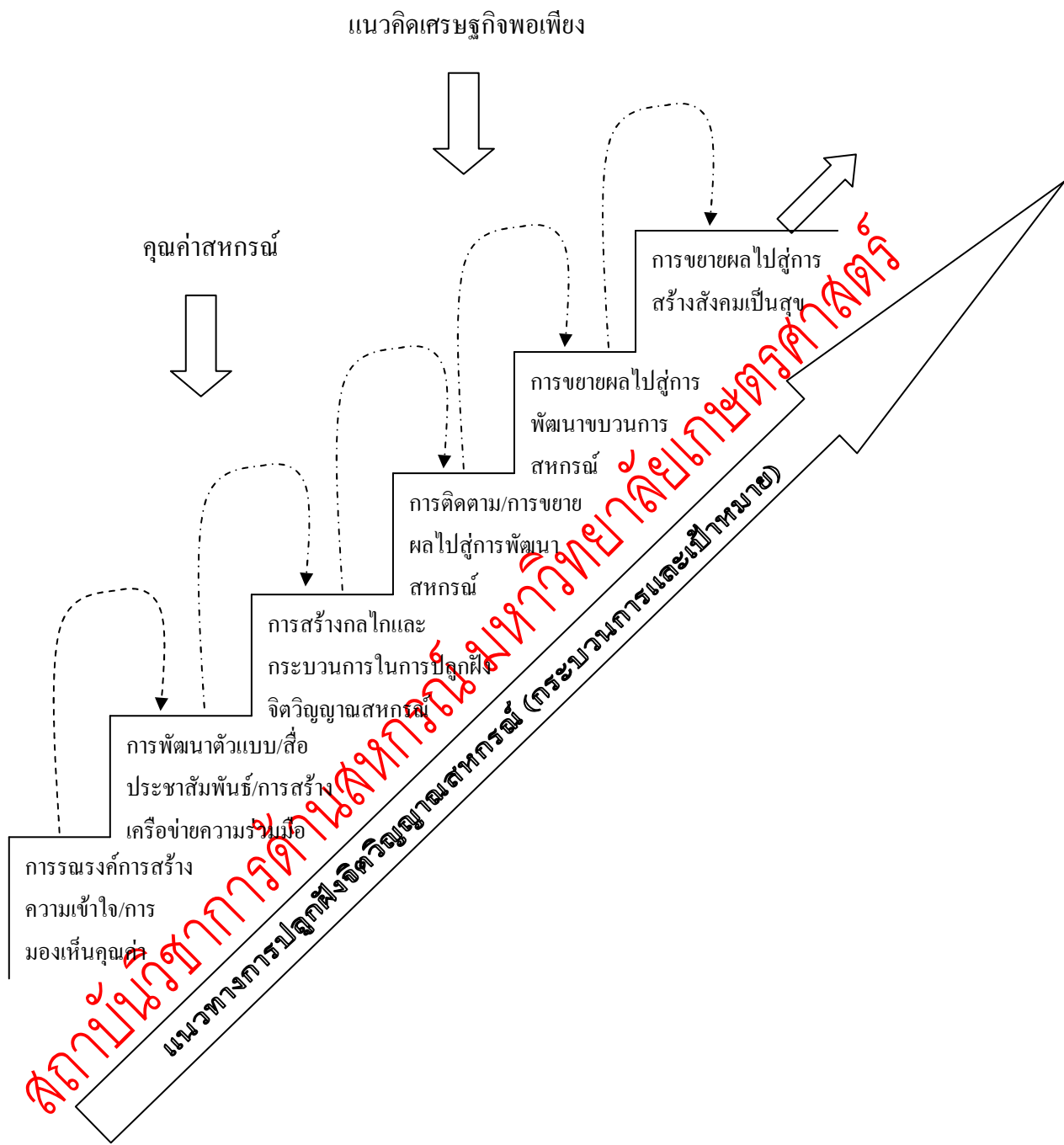
ชาวสหกรณ์ที่ได้มีโอกาสติดตามสถานการณ์อย่างสม่ำเสมอ จะเห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชกรณียกิจในการปลูกฝังจิตวิญญาณสหกรณ์ให้แก่พสกนิกรทั่วประเทศเสมอมาทั้งในพระราชกระแสนับสั่ง พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท ที่พระองค์ได้ทรงพระราชทานในโอกาสสำคัญ ๆ นอกจากนั้นพระองค์ยังได้ทรงสนับสนุนให้ราษฎรนำเอาวิธีการสหกรณ์มาใช้ในการแก้ปัญหาคาการประกอบอาชีพและการช่วยเหลือให้ประชาชนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นบนหลักการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ดังจะเห็นได้จากโครงการสหกรณ์ตามพระราชประสงค์และโครงการสหกรณ์อื่นเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นจำนวนมาก ซึ่งในกรอบคิดและแนวทางการปลูกฝังจิตวิญญาณสหกรณ์จะขอนำเอาพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทของพระองค์มาเป็นกรอบคิดสำหรับแนวทางการปลูกฝังจิตวิญญาณสหกรณ์ด้วย

แนวทางการปลูกฝังจิตวิญญาณสหกรณ์นั้น ควรเริ่มจากการสร้างความเข้าใจและควรตระหนักเห็นความสำคัญของคุณค่าสหกรณ์ผ่านกระบวนการทางสังคมไปสู่กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการสร้างตัวแบบที่สะท้อนให้เห็นรูปธรรมของคุณค่าในการสร้างจิตวิญญาณสหกรณ์ให้สะท้อนอยู่ในตัวบุคคล โดยอาจมองตัวชีวิตที่มีผลกระทบกับตัวบุคคล สหกรณ์ ขบวนการสหกรณ์ และท้ายที่สุด คือ สังคมเป็นสุข และโดยที่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่องค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานแก่พสกนิกรเพื่อการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน และสังคม ให้ดำเนินไปในทางสายกลางเพื่อให้การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ภายใต้กรอบคิดของความพอเพียง ซึ่งหมายถึงความพอประมาณและความมีเหตุผล ตลอดจนการมีภูมิคุ้มกันที่จะตั้งรับต่อผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง (รูปที่ 2) ซึ่งนับเป็นปรัชญาแนวคิดที่สอดคล้องกลมกลืนกับเป้าหมายในการปลูกฝังจิตวิญญาณสหกรณ์ ในที่นี้จึงเสนอกรอบคิดและแนวทางการดำเนินงานในการปลูกฝังจิตวิญญาณสหกรณ์ไว้ดังนี้ (รูปที่ 3)

สถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

รูปที่ 2 แนวทางการดำเนินชีวิตแบบพอเพียง

รูปที่ 3 กรอบคิดและแนวทางการปลูกฝังจิตวิญญาณสหกรณ์